

Sisäministeriölle

kirjaamo@intermin.fi

maahanmuutto-osasto@intermin.fi

OULUN KAUPUNGIN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ LAAJAMITTAISEEN MAAHANTULOON VARAUTUMISEN KEHITTÄMISTÄ KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI

Sisäministeriö on pyytänyt Oulun kaupungilta yhtenä lausunnonantajana lausuntoa kahteen eri sääntelykokonaisuuteen eli vastaanottolain laajamittaiseen maahantuloon varautumista koskevaan sääntelyn uudistamiseen sekä säilölain kapasiteetin kasvattamista koskevan sääntelyn uudistamiseen. Kolmas lausuntopyynnön sisältämä kokonaisuus sisälsi säännökset Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston (EASO) tukeen turvautumiseksi, mutta se tulee myöhemmin uudelle lausuntokierrokselle, kunhan uusi EASO:a koskevan asetuksen voimaantulo varmistuu, eikä siitä näin ollen ole tarpeen tässä yhteydessä lausua.

Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta ja ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011, vastaanottolaki) sääntely laajamittaiseen maahantuloon varautumisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vastaanottolakia siten, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille laissa määrätty laajamittaiseen maahantuloon varautumisen suunnittelua koskeva tehtävä siirretään Maahanmuuttovirastolle.

Nykyään käytössä oleva ELY-keskus johtoinen varautuminen ei toiminut 2015 tilanteessa. Edelleen vuoden 2015 jälkeen ei kaupungin näkökulmasta ole tapahtunut mitään ELY-johtoista suunnittelua. ELY-keskuksella on hyvin vähän muuten tekemistä maahanmuuton kanssa, joten lopputulos on ymmärrettävä. Tätä taustaa vasten kokonaisvastuun antaminen Maahanmuuttovirastolle on looginen ratkaisu. Kunnan itsemääräämisoikeuteen ei puututa, vaan kunnan toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen ja tätä on erikseen korostettu poistamalla mahdollisuus velvoittaa kuntia järjestely- ja vastaanottokeskusten perustamiseen. Onko maahanmuuttovirastolla kyky toimia alueitasolla? Todennäköisesti, koska vastaanottokeskuksia on 23 kpl ympäri maata. Oulun näkökulmasta tärkeimpänä ovat Oulun ja Ruukin keskuksset.

Vanhassa lainsäädännössä on kuitenkin tuotu kuntien roolia selkeämmin esille varautumissuunnittelussa, kun taas uudessa ehdotuksessa kunnat on lainsäädännön tasolla jätetty enemmän muualla lainsäädännössä mainittuun sivurooliin, joiden kanssa maahanmuuttovirasto voi halutessaan tehdä yhteistyötä. Lakiehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissakaan kuntia ei mainita kuin aluehallintoviraston alueellisen koordinoinnin yhteydessä. Esityksessä tätä mitä ilmeisimmin perustellaan sillä, että kuntien itsehallinnon vuoksi kuntia ei voi velvoittaa järjestelykeskusten

perustamiseen, jonka vuoksi menettely on perustunut voimassa olevassa laissa mainittuun aiesopimusmenettelyyn, joka hallituksen esityksessä on edelleen todettu toimimattomaksi, koska aiesopimus ei ole ollut kuntia velvoittava.

Oulun kaupunki haluaa tuoda tässä esille sen tosiasian, että laajamittainen maahanmuutto ja siihen liittyvät toimenpiteet tapahtuvat konkreettisesti aina jossakin kunnassa, jolloin vähintäänkin laajamittaisen maahanmuuton kannalta aiempien kokemusten perusteella kriittisimmiksi arvioidut kunnat tulee ottaa kiinteästi mukaan myös maahanmuuttoviraston varautumissuunnitteluun. Kuntien itsehallinnon kannalta ei ole hyväksyttävää, että maahanmuuttovirasto varautumissuunnitelmassaan suunnittelee toimenpiteitä kunnassa ilman, että kunta saa osallistua tuon suunnitelman laatimiseen. Laajamittainen maahantulo kuormittaa aina myös kunnan perustoimintoja kuten sosiaalihuoltoa ja terveydenhuoltoa, vaikka vastuu maahantulon järjestämisestä olisikin muualla. Varautuminen on kunnalle ja kunnalliselle sosiaalitoimelle säädöksiin perustuva velvollisuus. Olennaista on näissä tilanteissa myös ministeriöiden välisen yhteistyön tiivistäminen, esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö. Muita keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat mm. Rajavartiolaitos, poliisi, Suomen Punainen Risti, kunnat, aluuhallintovirasto, ELY-keskus sekä yksityiset ja eri järjestötoimijat, jotka sopimukseen perustuen tuottavat vasataanottokeskuspalvelut.

Oulun kaupungin oman varautumissuunnitelman yleinen osa kattaa soveltuvin osin myös laajamittaista maahantuloa koskevat tilanteet. Syksyllä 2015 maahantulijoiden määrä kasvoi nopeasti laajamittaisen maahantulon kriteerit täyttäväksi häiriötilanteeksi maailmalla vallitsevan pakolaiskriisin seurauksena. Tällöin Oulun kaupungin toimesta perustettiin lyhyellä varoitusaajalla oma vastaanottokeskus, koska Valtio..ELY-keskus ei kyennyt toimimaan nopeasti haasteellisessa tilanteessa. Toiminta siirtyi sovitusti valtion järjestämisvastuulle. Kustannukset perittiin jälkikäteen Oulun kaupungille. Yhdenmukaisen varautumisen vuoksi on tärkeää, että kunnat ja jatkossa myös muodistetut hyvinvointialueet otetaan mukaan maahanmuuttoviraston varautumissuunnitteluun ja tällöin maahanmuuttoviraston varautumissuunnitelma voidaan ottaa huomioon myös kuntien omissa varautumissuunnitelmissa. Ehdotettu lakiteksti edellyttää maahanmuuttovirastolta aiempaa muotoilua enemmän oma-aloitteisuutta kuntien mukaan ottamisessa. Oulun kaupunki ei ota kantaa siihen, tulisiko kuntien roolia painottaa lainsäädännössä nyt ehdotettua enemmän, mutta katsoo tarpeelliseksi tuoda tämän asian esille lausunnossaan.

Oulun kaupunki pitää hyvänä sitä, että yksityiset järjestöt, erityisesti SPR on tuotu selkeästi esiin valmistelussa, koska SPR:n rooli vuoden 2015 tilanteessa oli merkittävä. Oulun kaupungin ja SPR:n Oulun piirin välillä on voimassa vuonna 2020 päivitetty yhteistoimintasopimus. SPR koordinoi kaikkien alueella toimivien vapaaehtoisjärjestöjen toimintaa, kun niiden apua tarvitaan. Yksityisillä järjestöillä voi kuitenkin olla myös muihin kriisitilanteisiin varautumiseen liittyviä sopimuksia, jolloin resurssit eivät välttämättä tule riittämään usean kriisitilanteen sattuessa samaan aikaan.

Sosiaali- ja terveyspalvelut on tärkeässä roolissa, jos laajamittaista maahantuloa tapahtuu tai siihen liittyvää toimintaa järjestetään kaupungin alueella. Kaupunki ryhtyy toimenpiteisiin tällaisessa tilanteessa. Tämä tulee muuttamaan maakuntauudistuksen myötä, kun hyvinvointialueet perustetaan. Hallituksen esityksessä todetaan, että tällä ei ole vaikutusta vastaanottolakiin valmisteltaviin muutoksiin. Kuitenkin maahanmuutto tapahtuu aikaisemmin mainitusti paitsi kuntien, myös hyvinvointialueiden alueella, jolloin varautumissuunnittelussa myös hyvinvointialueet tulee ottaa mukaan maahanmuuttoviraston vastuulle siirrettävään suunnitteluun. Sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelua ja tilannekuvaa koskevien säädösten lakimuutokset on

hyväksytty keväällä 2021 ja valmiussuunnittelutyö on käynnistynyt, joka sisältää myös laaja-alaisen maahanmuuton.

Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain muuttamisesta

Lakiehdotus ei käsittele lasten asemaa säilöönottotilanteessa. Se johtunee siitä, että ulkomaalaislain mukaan pääsääntöisesti alle 15-vuotiaita ei oteta säilöön, mutta he voivat tulla säilöönotetuiksi vanhempiensa ohella. Lapsia otettaisiin säilöön vain yksikköön, jolla on edellytykset lasten säilöönnotolle. Olisi toivottavaa, että valmisteluaineistosta tulisi vielä selkeämmin esiin, että lapsen tarvitsemat edellytykset liittyvät sekä henkilökunnan osaamiseen, lapsen ikätasonmukaiseen elämään että fyysisiin tiloihin. Ja toisaalta sen huomioimista, että alle 18-vuotias on lain silmissä sekä kehitykseltään lapsi, jolloin myös 15-17-vuotiaiden asemaan tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

OULUN KAUPUNKI

Santeri Lindholm

Lakimies

Konsernihallinto